

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені ДМИТРА МОТОРНОГО**

Кафедра «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

 д.е.н., доц. Олег СОКІЛ

« 31 » серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Облік в галузях»

*для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(на основі повної загальної середньої освіти
та ОКР «Молодший спеціаліст»)*

факультет економіки та бізнесу

2020 – 2021 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Облік в галузях» для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» (на основі повної загальної середньої освіти та ОКР «Молодший спеціаліст») – Мелітополь, ТДАТУ, 2020 р. – 16 с.

Розробник:

к.е.н., доцент кафедри «Облік і оподаткування» БЕЗВЕРХНЯ Юлія

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри обліку і оподаткування

протокол № 1 від «31» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри «Облік і оподаткування»

д.е.н., доцент Олег СОКІЛ

Схвалено методичною комісією факультету економіки та бізнесу зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Протокол № 1 від «23» вересня 2020 р.

Голова, к.е.н., доцент Анна КОСТЯКОВА

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів 4	Галузь знань <u>07 «Управління та адміністрування»</u> (шифр і назва)	за вибором студента	
Загальна кількість годин – 120 годин	Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»	Курс	Семестр
Змістових модулів - 2		4 курс, 2С	8/4-й
Тижневе навантаження: аудиторних занять - 4 год. самостійна робота студента – 11 год.	Ступінь вищої освіти «Бакалавр»	Вид занять	Кількість годин
		Лекції	16 год.
		Практичні заняття	16 год.
		Самостійна робота	88 год.
		Форма контролю: екзамен	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета курсу є наданні студентам знань про завдання і методи складання бюджетів та використання їх в якості інструменту планування і контролю в поточній виробничо-комерційній діяльності підприємств.

Завдання курсу – з'ясування передумов та переваг впровадження бюджетування на підприємствах; вивчення сутнісно-змістових елементів системи бюджетування; оволодіння методологічними прийомами складання бюджетів; вміння використовувати бюджети для оперативного контролю реалізації управлінських рішень..

Предмет курсу є фінансово-господарська діяльність підприємства, направлена на обґрунтування й реалізацію управлінських рішень і відображена в системі бюджетів.

У результаті вивчення дисципліни «Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання» студент повинен:

знати:

- теоретико-методологічні засади планування як функції менеджменту;
- сутність бюджетування та етапи його реалізації;
- логіку побудови бюджетів, методологію і методику бюджетування в умовах розвиненої ринкової економіки;
- систему бюджетів на підприємствах, їх призначення, зміст та взаємозв'язки;

вміти:

- використовувати різноманітні методи бюджетного планування;
- складати бюджети фінансово-господарської діяльності;
- підраховувати економічні наслідки при можливих відхиленнях від наміченого плану й оперативно приймати ефективні рішення;
- використовувати бюджети як інструмент контролю реалізації господарських рішень.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовний модуль 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБЛЕННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

ТЕМА 1. СУТНІСТЬ БЮДЖЕТУВАННЯ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Мета, задачі, предмет та об'єкт курсу. Бюджетування і система цілей організації. Поняття бюджету. Характеристика бюджетування як управлінської технології, яка застосовується для фінансового обґрунтування управлінських рішень. Основні аспекти системи бюджетування. Значення системи бюджетування для підприємства.

Функції бюджетування: планування і прийняття управлінських рішень на основі бюджетів підприємства, оцінювання всіх аспектів діяльності підприємства за фінансовими показниками, раціоналізація використання ресурсів організації з огляду на інтереси підприємства в цілому. Завдання бюджетування. Методики бюджетування: по центрах фінансової відповідальності і на основі виділення бізнес-процесів. Основні підходи і методи розроблення бюджету.

Принципи бюджетування. Складові побудови системи бюджетування: технологія, організація, автоматизація. Основні кроки розроблення системи бюджетування. Горизонти бюджетування: короткострокові, середньострокові та довгострокові. Плановий та фактичний, статичний та гнучкий бюджетування. Ітераційний характер бюджетування. Етапи процесу бюджетування на підприємстві.

ТЕМА 2. ТИПОЛОГІЯ БЮДЖЕТІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА СТРУКТУРИЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ЦІЛЕЙ БЮДЖЕТУВАННЯ

Види бюджетів за методами розроблення: бюджет «з нуля», індексний бюджет, рамочний бюджет. Види бюджетів за прив'язкою до обсягів виробництва та реалізації продукції: статичні бюджети, гнучкі бюджети. Класифікація бюджетів за їхніми функціями при плануванні та прийнятті управлінських рішень: операційні та фінансові бюджети; основні, спеціальні та допоміжні бюджети. Альтернативні класифікації бюджетів.

Ієрархія, взаємозв'язок і підпорядкованість бюджетів підприємства. Бюджетна піраміда: від операційних, спеціальних, допоміжних і фінансових бюджетів до основних. Значення цільових показників для обґрунтування

управлінських рішень. Поняття головного (зведеного) бюджету підприємства. Етапи побудови головного бюджету підприємства.

Характеристика та класифікація ризиків (ділові, фінансові, сукупні). Оцінка та значення ризиків, які впливають на точність планування та виконання бюджету підприємства. Класифікація та сутність основних методів оцінювання ризиків. Методи та заходи з мінімізації впливу ризиків при бюджетуванні.

Поняття фінансової структури підприємства. Фінансова структура підприємства як ієрархія центрів фінансової відповідальності. Види центрів фінансової відповідальності: центри доходів (продажу), центри затрат, центри прибутку, центри інвестицій, венчурні центри. Об'єкти бюджетування. Принципи виділення об'єктів бюджетування на основі організаційної підпорядкованості підрозділів підприємства: «один до одного», «декілька до одного», «один до багатьох». Взаємообумовленість фінансової структури і системи бюджетів підприємства. Порівняльна характеристика об'єктів бюджетування за типами бюджетів, які використовуються, і контрольними показниками господарської діяльності. Взаємозв'язок системи цілей організації і системи контрольних показників у відповідних бюджетах центрів фінансової відповідальності.

ТЕМА 3. ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ОПЕРАЦІЙНИХ БЮДЖЕТІВ

Структура та взаємозв'язок операційних бюджетів підприємства: бюджету продажу, бюджету виробництва, бюджету прямих витрат, бюджету накладних виробничих витрат, бюджету адміністративних витрат і витрат на збут. Роль операційних бюджетів у відображенні поточної діяльності підприємства та їх зв'язок з операційною діяльністю підприємства.

Основні критерії класифікації витрат для розрахунку собівартості продукції: критерій поведінки витрат у зв'язку зі зміною обсягів продажу (умовно-постійні та умовно-змінні витрати); порядок віднесення на собівартість продукції (прямі та непрямі витрати). Методи розрахунку собівартості продукції. Взаємозв'язок бюджету виробництва та бюджетів витрат, що формують собівартість продукції.

Сутність, мета і призначення бюджету доходів і витрат підприємства. Формат і основні складові елементи бюджету доходів і витрат. Залежність між показниками операційних бюджетів і структурою статей бюджету доходів і витрат підприємства. Механізм прогнозування фінансового результату від діяльності підприємства у бюджетному періоді на основі бюджету доходів і витрат підприємства: показники маржинального доходу, чистого прибутку, рентабельності продажу.

Змістовний модуль 2

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗРОБЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

ТЕМА 4. ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ БЮДЖЕТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Призначення і склад фінансових бюджетів підприємства: бюджет руху грошових коштів, бюджет капітальних вкладень, розрахунковий баланс.

Поняття грошових потоків. Види грошових потоків, приплив і відтік грошових коштів підприємства. Структура та етапи формування бюджету руху грошових коштів. Визначення необхідності додаткового фінансування. Платіжний календар.

Бюджет капіталовкладень: вибір варіанта довгострокового інвестування. Встановлення пріоритетів інвестиційного портфеля підприємства: критерії відбору інвестиційних проектів. Зв'язок бюджетних рішень зі стратегією підприємства. Корегування бюджету капіталовкладень відповідно до звіту про прибутки та збитки.

Сутність і формат розрахункового балансу. Формування статей балансу за параметрами операційного та фінансового бюджетів. Оцінювання прогнозного балансу: оцінювання ліквідності, оцінювання структури залучених коштів, оцінювання руху статей балансу. Визначення та оптимізація джерел фінансування підприємства з урахуванням фінансового стану та системи цілей підприємства.

ТЕМА 5. АНАЛІЗ ТА ОЦІНЮВАННЯ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ

Загальна характеристика та завдання бюджетного контролю. Інформація, необхідна для бюджетного контролю. Формування системи показників оцінки бюджетів.

Загальна схема бюджетного контролю. Види відхилень: відхилення внаслідок планування, відхилення внаслідок діяльності. Виявлення причин відхилень. Встановлення відповідальності. Обрахування загального відхилення фактичних показників від планових. Логіка факторного аналізу відхилень.

Поняття та основні елементи гнучкого бюджетування. Відмінність між гнучкими та статичними бюджетами. Відхилення від гнучкого бюджету як показник ступеня ефективності діяльності підприємства. Відхилення за рахунок обсягу діяльності як показник ступеня результативності діяльності підприємства.

Принципи формування системи показників оцінки діяльності менеджерів різних рівнів управління. Визначення відповідальних за відхилення.

Розроблення заходів із запобігання відхиленням.

Поняття мотивації. Характеристика основних принципів побудови системи матеріального стимулювання як частини бюджетного процесу: використання бюджетних показників підрозділів підприємства як бази преміювання; вплив окремих підрозділів підприємства на визначення величини їхнього фонду преміювання; використання механізму внутрішнього арбітражу при визначенні результатів діяльності підприємства та коефіцієнтів преміювання для окремих його підрозділів і працівників.

ТЕМА 6. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Сутнісно-змістовне наповнення поняття системи бюджетування на підприємстві. Складові елементи системи бюджетування: методологія бюджетування, організація бюджетного процесу, автоматизація бюджетування. Взаємозумовленість складових системи бюджетування.

Централізоване та децентралізоване управління підприємством. Принципи формування системи бюджетів підприємства за методикою «зверху вниз» і «знизу вгору». Переваги, недоліки та особливості застосування основних методів бюджетування залежно від складності системи бюджетування.

Система бюджетування з виділенням центрів відповідальності як об'єктів бюджетування. Система централізованого бюджетування на підприємствах з лінійно-функціональною організаційною структурою. Система бюджетування за технологічними переділами. Система бюджетування за бізнес-процесами. Система бюджетування за проектами.

Узагальнююча системна характеристика бюджетування на підприємстві в процесному, функціональному та структурно-ієрархічному аспектах. Взаємозв'язок і взаємозумовленість трьох аспектів системи бюджетування (процесного, функціонального та структурно-ієрархічного). Цілісність системи бюджетування.

ТЕМА 7. ОРГАНІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Характеристика основних учасників складання та виконання бюджетів. Роль стейкхолдерів бюджетування внутрішніх (генерального директора, фінансового директора, бюджетного комітету, проектного менеджера, функціонального менеджера, працівників підприємства) та зовнішніх (власників, акціонерів, кредиторів, постачальників, податкових та статистичних служб, громадськості).

Характеристика базових документів, які регламентують функціонування

системи бюджетування на підприємстві за структурними компонентами. Положення про фінансову структуру підприємства.

Поняття бюджетного періоду і принципи його встановлення на підприємстві. Співвідношення понять «бюджетний процес» і «бюджетний цикл»: взаємозв'язок і фактори, що їх визначають для конкретного підприємства. Поняття регламенту в системі бюджетування. Положення про бюджетування на підприємстві.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Номер тижня	Вид заняття	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість			
			годин			балів
			ЛК	ПР	СРС	
<i>Змістовий модуль 1</i> «ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБЛЕННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ»						
1	Лекція 1	Сутність бюджетування та його значення в системі управління підприємством	2			
	Практичне заняття 1	Сутність бюджетування та його значення в системі управління підприємством		2		5
	Самостійна робота 1	Самостійне опрацювання додаткового матеріалу за темою з метою підготовки презентації. Робота на порталі.			10	3
2	Лекція 2	Типологія бюджетів підприємства та структуризація підприємства для цілей бюджетування	2			
	Практичне заняття 2	Типологія бюджетів підприємства та структуризація підприємства для цілей бюджетування		2		5
	Самостійна робота 2	Самостійне опрацювання додаткового матеріалу за темою з метою підготовки презентації			15	3
3, 4	Лекція 3	Технологія формування операційних бюджетів	4			
	Практичне заняття 3	Технологія формування операційних бюджетів		4		5
	Самостійна робота 3	Самост. опрацювання додаткового матеріалу за темою з метою підготовки презентації. Портал.			15	4
5, 6	Самостійна робота	Підготовка до написання ПМК 1			4	
	ПМК 1	Підсумковий модульний контроль 1				10
Всього за змістовий модуль 1 – 60 годин			8	8	44	35

Змістовний модуль 2.						
«ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗРОБЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ БЮДЖЕТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ»						
12	Лекція 5	Формування фінансових бюджетів підприємства	2			
	Практичне заняття 5	Формування фінансових бюджетів підприємства		2		3
	Самостійна робота 5	Робота на навчально-інформаційному порталі ТДАТУ			10	2,5
13	Лекція 6	Аналіз та оцінювання виконання бюджетів	2			
	Практичне заняття 6	Аналіз та оцінювання виконання бюджетів		2		4
	Самостійна робота 6	Самостійне опрацювання додаткового матеріалу за темою з метою підготовки презентації. Робота на порталі.			10	2,5
14	Лекція 7	Формування системи бюджетування на підприємстві	2			
	Практичне заняття 7	Формування системи бюджетування на підприємстві		2		4
	Самостійна робота 7	Самостійне опрацювання додаткового матеріалу за темою з метою підготовки презентації. Робота на порталі.			10	2,5
15	Лекція 8	Організація бюджетного процесу на підприємствах	2			
	Практичне заняття 8	Організація бюджетного процесу на підприємствах		2		4
	Самостійна робота 8	Самостійне опрацювання додаткового матеріалу за темою з метою підготовки презентації. Робота на порталі.			10	2,5
16, 17	Самостійна робота	Підготовка до написання ПМК 2			4	
	ПМК 2	Підсумковий модульний контроль 2				10
Всього за змістовий модуль 2 – 60 години			8	8	44	35
Екзамен			30			
Всього з навчальної дисципліни – 120 годин			100			

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІДНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ 1.

1. Охарактеризуйте етапи стратегічного аналізу?
2. Охарактеризуйте планування як частину довгострокового планування.
3. В чому суть становлення фінансового планування в Україні в сучасних умовах?
4. Проаналізуйте особливість бюджетування в зарубіжних корпораціях.
5. Охарактеризуйте переваги фінансового планування на підприємстві у формі бюджетів.
6. В чому суть видів фінансових планів?
7. Дайте визначення фінансового циклу та готівкового бюджету.
8. Що визначає фінансовий цикл і як його можна розрахувати?
9. Розкрийте зміст понять «бюджет» і «бюджетування»
10. З яких трьох позицій розглядається бюджетування?
11. Яку інформацію повинні містити бюджети?
12. Охарактеризуйте роль бюджетування в прийнятті управлінських рішень.
13. Розкрийте зміст основних етапів процесу бюджетування
14. У чому полягають причини незадовільного виконання бюджету?
15. У чому полягає процес формування системи бюджетів підприємства?
16. Які складові формують систему бюджетування?
17. Що включає розробка фінансової структури підприємства?
18. Розробка бюджетів підприємства (структури, форматів, бюджетів та взаємозв'язків між ними) включає ...
19. Розробка управлінської облікової політики (визначення розбіжностей між
між
20. управлінською та бухгалтерською обліковою політикою, лімітування, принципи розподілу накладних витрат) включає...
21. Розробка регламенту планування (Хто? Коли? Що? В якому вигляді? Кому? На підставі якої інформації? Хто повинен надати інформацію? Що

потрібно зробити з отриманою інформацією?) включає розробку...

22. Розробка регламенту бюджетування для кожного Центру Фінансової відповідальності (ЦФВ), що включає...

23. Що собою представляє регламентація бюджетування?

24. Які положення про бюджетування є основними?

25. За яким сценарієм здійснюється відповідальність за кожною з статтею витрат?

26. Охарактеризуйте основи управління за центрами відповідальності.

27. Поясніть взаємозв'язок п'яти основних типів ЦФВ.

28. Яку відповідальність несе кожний з типів ЦФВ?

29. Які можливі три варіанти утворення з підрозділів підприємства центрів фінансової відповідальності ви знаєте?

30. В чому суть формування фінансової структур на підприємстві?

31. Від чого залежить вибір фінансової структури на підприємстві?

32. Наведіть приклади структур різних підприємств з неоднаковою кількістю видів бізнесу.

33. В суть підприємств з одним і декількома видами бізнесу?

34. Згідно якого порядку здійснюють перевірку організаційної структури підприємства?

35. Що необхідно керівнику для прийняття рішення?

36. Які переваги забезпечує облікова політика для управлінського обліку?

37. Охарактеризуйте базові принципи, які формують основні принципи облікової політики.

38. Які складові домінують при розробці принципів обліку готової продукції і реалізації?

39. Що входить до складу принципів формування собівартості продукції?

40. За якими складовими здійснюється розробка принципів обліку майна?

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІДНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ 2.

41. Що включає розробка принципів обліку дебіторської / кредиторської заборгованості?
42. Охарактеризуйте методи розрахунків лімітів.
43. Які основи мають значення в розробці управлінської облікової політики?
44. За якими статтями складають бюджет підприємства?
45. Які джерела надходжень розрізняють на підприємстві?
46. Які основні підсумкові бюджети формують на підприємстві?
47. За якими етапами розробляють бюджетну систему підприємства?
48. Які існують методи ведення обліку бюджетних статей?
49. За якими способами можна сформувати структуру переліку статей?
50. Назвіть приклади класифікації надходження.
51. Виділіть складові структури бюджету на різних підприємствах.
52. Наведіть перелік статей переліку статей, що відбивають рух грошових коштів по фінансовій діяльності підприємства
53. Охарактеризуйте особливості фінансового циклу.
54. Проаналізуйте фінансовий інвестиційний цикл у виробництві.
55. В чому суть структури зведеного бюджету виробничого підприємства?
56. Що таке виробничий бюджет першого рівня?
57. Обґрунтуйте блок-схему зведеного бюджету виробничого підприємства.
58. В чому суть ієрархічності зведеного бюджету промислового підприємства?
59. Яке положення має визначену практичну значимість при виборі термінів бюджетного планування?
60. В чому суть комбінованого підходу до бюджетування?

61. Проаналізуйте характерні риси короткострокових і довгострокових бюджетів
62. Що відносять до операційних бюджетів виробничого підприємства?
63. Охарактеризуйте блок-схему основного бюджету та його складових.
64. З якими аспектами пов'язані методичні основи підготовки операційних бюджетів?
65. Назвіть основні принципи проведення діагностики фінансового стану підприємства.
66. Які є основні показники, що характеризують точність бюджетів?
67. Проаналізуйте фактори, які впливають на прогноз обсягу продаж.
68. Яку з типових цінових стратегій доцільно вибрати для прогнозу обсягу продажів?
69. Проаналізуйте відмінності між статтями бюджетів
70. Які основні завдання менеджменту ставляться на підприємстві щодо мотивації?
71. Які цілі підприємства і цілі окремих підрозділів ставляться щодо мотивації персоналу?
72. Проаналізуйте джерело мотивації.
73. Що в системі мотивації відіграє важливу роль?
74. Які стимули використовуються в процесі бюджетування?
75. Що собою представляє система мотивації?
76. Проаналізуйте етапи моніторингу мотивації в процесі бюджетування.
77. Як здійснювати мотиваційний контроль в процесі бюджетування?

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Біла О.Г. Фінансове планування і прогнозування.: навчальний посібник. – Львів: Компакт-ЛВ, 2005. – 312 с.
2. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Ольга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.
3. Бутинець Ф.Ф. та ін. Бухгалтерський управлінський облік. Навчальний посібник для студентів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» / Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Чижевські, Н.В. Герасимчук. Житомир: ЖІТІ, 2000. – 448 с.
4. Основи бюджетування: навч. посіб. / [М.Д. Білик, Р.І. Заворотній, Л.І. Данілова та ін.]; кер. кол. авт. і наук. ред. д-р екон. наук, проф. М.Д. Білик. – К.: КНЕУ, 2009. – 454 с.
5. Кузьмін О.Є. Бюджетування на підприємстві / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник / Навч. посібн. – К.: Кондор – 2008. – 312 с.
6. Основи бюджетування: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / [Л.П. Батенко. [та ін.]; за заг. ред. Л.П. Батенко; Міністерство освіти і науки України. Київ: Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2010. – 202 с.
7. Ковтун С. Бюджетування на сучасному підприємстві, або як ефективно управляти фінансами. – Х.: Фактор, 2005. – 340 с.
8. Фінансова діяльність підприємства: підручник / Бандурка О.М., Коробов М.Я., Орлов П.І., Петрова К.Я. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Либідь, 2002. – 384 с.
9. Фінансовий менеджмент: підручник / проф А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005. – 536 с.
10. Хруцкий В.Е., Сизова Т.В., Гамаюнов В.В. Внутрифирменное бюджетирование. Настольная книга по постановке финансового планирования. – М.: Финансы и статистика, 2002.
11. Кузьмін О.Є, Мельник О.Г. Бюджетування на підприємстві: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2008 - 312 с.
12. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Теорія і практика бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємств: Навч. посібн. – К.: Ліра-К, 2009 р.

Допоміжна література

1. Добровольский Е. Бюджетирование: шаг за шагом: 2-е вид. - К.: Ліра-К, 2010 р.
2. Семенов Г.А. Фінансове планування і управління на підприємствах Навч. посібн. – К.:Ліра-К – 2007 р.
3. Панков В.А. Контролінг і бюджетування фінансово-господарської діяльності підприємства: Навч. посібник – К.: ЦУЛ , 2007 р
4. Перезозова І.В., Попадинець І.Р. Практикум «Бюджетування в діяльності суб'єктів господарювання», 2016;
5. Яковлев Ю.П. Контролінг на базі інформаційних технологій: Навч.посібн – К.: ЦУЛ - 2009р.
6. Ковтун С. Бюджетування на сучасному підприємстві, або Як ефективно управляти фінансами. – М. – Х.: Фактор, 2005. – 340 с.
7. Перезозова І.В. Попадинець І.Р. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання - Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2016. – 83с.
8. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
4. Бібліотека ТДАТУ, м. Мелітополь, пр. Б.Хмельницького, 18
5. Міська бібліотека ім. М.Ю. Лермонтова, пл. Перемоги, 1
6. Навчально-інформаційний портал ТДАТУ. Дисципліна «Управлінський облік» // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nip.tsatu.edu.ua/course/view.php?id=1042>
7. Джерела Інтернету